

Вікторія В. Рєзнікова, Ніно Б. Пацурія
СПІЛЬНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено спільну діяльність як економіко-правове явище. Виділено основні загальнопонятійні ознаки спільної діяльності. Визначено поняття та ознаки спільної господарської діяльності з точки зору як її економіко-правової сутності, так і з позицій господарсько-правової доктрини. Встановлено можливі форми здійснення спільної господарської діяльності в Україні.

Ключові слова: спільна господарська діяльність; спільне підприємство; юридична особа.
Літ. 34.

Виктория В. Резникова, Нино Б. Пацурья
СОВМЕСТНАЯ ХОЗЯЙСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ:
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

В статье исследована совместная деятельность как экономико-правовое явление. Выделены основные общепонятийные признаки совместной деятельности. Определены понятие и признаки совместной хозяйственной деятельности с точки зрения как ее экономико-правовой сущности, так и с позиций хозяйственно-правовой доктрины. Установлены возможные формы осуществления совместной хозяйственной деятельности в Украине.

Ключевые слова: совместная хозяйственная деятельность; совместное предприятие; юридическое лицо.

Victoria V. Rieznikova¹, Nino B. Patsuriia²
JOINT ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE:
ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS

The article studies the joint activities as both economic and legal phenomenon. Its main features are outlined. The concept of joint economic activities in terms of their economic and legal nature are analyzed, from the standpoint of economic and legal doctrine. Possible forms of joint economic activities in Ukraine are described.

Keywords: joint economic activity; joint enterprise; legal entity.

Постановка проблем. У процесі задоволення своїх економічних (майнових) та інших інтересів у суб'єктів господарювання виникає необхідність у кооперації (лат. "cooperatio" – співробітництво), тобто у спільній діяльності, змістом якої може бути об'єднання майна, зусиль, організація співпраці для досягнення певної спільної господарської мети, що не суперечить чинному законодавству. Ця необхідність може бути зумовлена різними чинниками, зокрема: відсутністю у суб'єкта господарювання достатніх фінансових ресурсів, майна, ділових зв'язків чи репутації, досвіду, знань, технологій для певного виду діяльності; неможливістю здійснювати певний вид діяльності без партнерів через нормативно-правові вимоги (організація та діяльність фондової біржі, страхова діяльність тощо); прагнення уникнути ризиків чи зменшити їх.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До дослідження спільної діяльності звертались у своїх працях такі економісти, як: С.М. Кацура [14], Н.О. Рак [25],

¹ Kyiv Taras Shevchenko National University, Ukraine.

² Kyiv Taras Shevchenko National University, Ukraine.

Л.В. Торгова [29], О.В. Хитра [29] та ін., а також такі правники: О.Є. Блажівська [7], О.В. Дзера [11], А.С. Довгерт [11], Ю.І. Дмитрієва [12], А.І. Масляєв [20], І.А. Масляєв [20; 21], Ю.А. Погуляєв [24], К.В. Шаперенков [32], Г.В. Юровська [34] та ін. (щоправда, зазначені автори досліджували спільну діяльність виключно з цивільно-правової точки зору). Господарсько-правові дослідження особливостей провадження спільної діяльності у сфері господарювання виконувались авторами: В.В. Луць [19], Н.Є. Косач [16], В.В. Резнікова [26] та ін.

Такі праці все ще є малочисельними, не завжди носять комплексний характер. Не повною мірою дослідженими залишаються чимало питань, серед яких і економіко-правова сутність спільної господарської діяльності, особливості правового регулювання її здійснення в Україні, особливо з огляду на те, що спеціальне правове регулювання за текстом Господарського кодексу України (ГКУ) [1] відсутнє. Фрагментарні згадки про спільну діяльність мають місце лише в окремих статтях кодексу, як то: ч. 4 ст. 128, ч. 7 ст. 141, ч. 4 ст. 176, ч. 2 ст. 353 та ін. У той же час, гл. 77 «Спільна діяльність» Цивільного кодексу України (ЦКУ) [2] не врегульовує всієї специфіки провадження цієї діяльності суб'єктами господарювання, не узгоджується повною мірою з вимогами чинного господарського законодавства тощо. В умовах, коли вкрай необхідним є спеціальне господарсько-правове врегулювання спільної діяльності, здійснюваної суб'єктами господарювання, а це можливо здійснити шляхом доповнення розд. VI ГКУ «Особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання» главою «Правове регулювання спільної господарської діяльності»³, існує потреба у проведенні відповідних фахових досліджень.

Мета дослідження – виділення основних загальнопонятійних ознак спільної діяльності, визначення поняття та ознак спільної господарської діяльності з точки зору як її економіко-правової сутності, так і з позицій господарсько-правової доктрини, а також встановлення можливих форм здійснення спільної господарської діяльності в Україні.

Основні результати дослідження. Розуміння сутності спільної господарської діяльності як економіко-правового явища неможливе без *виділення та аналізу основних загальнопонятійних ознак спільної діяльності*:

1) наявність спільної для всіх учасників такої діяльності мети. Як і будь-яка інша форма діяльності, спільна діяльність стає цілеспрямованою при наявності свідомо поставленої мети, підпорядкованості дій та зусиль учасників такої діяльності її досягненню (за своєю суттю спільна діяльність і є досягненням мети);

2) учасники спільної діяльності повинні мати спільну мотивацію, намір діяти разом. Спільна мета та спільна мотивація – обов'язкові умови не просто провадження спільної діяльності різними її учасниками, а формування з окремих учасників певної спільності;

3) поєднання індивідуальних діяльностей (утворення в результаті єдиного цілого). Спільність як особлива якість діяльності породжується таким об'єднанням зусиль її учасників, їхніх дій, за якого між ними виникають взаємозв'язок та взаємозалежність;

³ Відповідна пропозиція вже детально обґрунтовувалася співавтором даної статті у [26, 228–229, 245–251].

4) *поділ єдиного процесу діяльності на окремі функціонально пов'язані між собою операції, їх розподіл між учасниками.* Розподіл індивідуальних діяльностей відбувається у спільності, створеній для здійснення спільної діяльності, характеризує функціональну структуру цієї спільності. Ступінь чіткості, прозорості розподілу функцій у спільності характеризує ступінь її структурованості. Структурованість спільної діяльності є однією з найбільш важливих її якостей як окремого утворення (наприклад, простого товариства). Однак для розуміння сутності спільної діяльності недостатньо простого об'єднання зусиль та дій окремих суб'єктів у просторі та часі, функціонального розподілу індивідуальних діяльностей між учасниками такої діяльності, навіть за наявності спільної мети та мотивації. Спільна діяльність потребує не стихійного, а суворо узгодженого, скоординованого виконання розподілених та пов'язаних між собою дій, взаємних обов'язків;

5) *координація індивідуальних діяльностей учасників.* Узгодженість (скоординованість) передбачає чітко визначену послідовність операцій у відповідності з попередньо визначеним планом дій. Вона досягається за допомогою управління. Управління індивідуальною діяльністю надає діяльності спільній якісно нового рівня складності. В індивідуальній діяльності суб'єкт сам планує свої дії, активність, обсяг роботи, не ставлячи їх у залежність від інших суб'єктів. Спільна діяльність не може здійснюватися без встановлення чітких зв'язків між різними операціями, а відповідно, й між різними її учасниками, без координування їхньої діяльності. Отже, управління – важлива ознака та атрибут спільної діяльності;

6) *настання для учасників спільної діяльності спільного кінцевого результату.* Спільна діяльність й здійснюється для того, аби досягти кінцевого результату (в разі неможливості самостійного його досягнення окремим суб'єктом), або щоб досягти його у більш короткі проміжки часу, з більшою ефективністю. Спільний кінцевий результат необхідно співвідносити зі спільними метою, завданнями такої діяльності і тим самим визначати, наскільки вона була цілеспрямованою. Співставлення спільного результату з витратами на його досягнення дозволяє визначити ефективність чи результативність (продуктивність) спільної діяльності. Спільний результат можна співвіднести також з індивідуальними витратами та результатами окремих учасників, щоб оцінити індивідуальний вклад кожного в результати спільної діяльності;

7) *єдине просторово-часове перебування та функціонування всіх учасників спільної діяльності.* Наявність єдиного простору та одночасність провадження індивідуальних діяльностей різними суб'єктами можуть розглядатися в якості елементарних ознак, без яких, однак, неможливе розгортання спільної діяльності. Слід мати на увазі водночас, що окремі сучасні види спільної діяльності, породжені прискоренням науково-технічного прогресу, можуть мати непостійні та нечітко визначені межі «єдиного простору» [28, 19–23].

У сучасному економічно розвинутому суспільстві будь-яка господарська діяльність за змістом і формою організації об'єктивно стає все більш спільною. Як відзначив Б.Ф. Ломов, «індивідуальна діяльність не існує сама по собі, а «вплетена» в діяльність суспільства ... будь-яка індивідуальна діяльність є складовою частиною діяльності спільної» [18, 9, 18]. В.М. Шретер писав:

«товариські об'єднання декількох осіб для спільного досягнення певної господарської мети зустрічаються ще з часів глибокої старовини. Ідея товариської угоди там, де сил однієї особи недостатньо для вирішення будь-якого життєвого завдання, сама по собі така проста та природна, що всюди, де є співжиття, ми зустрічаємо й договір товариства» [33, 149]. А.Ф. Федоров відмітив також, що: «одиничні сили особи часом виявляються недостатніми для подолання різноманітних труднощів у справі досягнення запланованої мети; так, наприклад, у однієї особи може бути наявності капітал, однак немає вміння відкрити та вести задуману справу, а у іншої — навпаки, може бути таке вміння, однак немає потрібного капіталу; між тим, поєднання таких осіб є спроби дати і капітал, і потрібні вміння» [31, 411–412].

Спільна діяльність як економіко-правове явище передбачає обов'язкову наявність у самостійних господарюючих суб'єктів *спільних економічних потреб* (як рушійної сили, величезна роль якої полягає в спонуканні суб'єктів господарювання до об'єднання їхніх зусиль та спільних дій), *спільного економічного інтересу* (як користі, вигоди, яка досягається в процесі реалізації економічних відносин [23, 30, 35]), *господарського ризику* (як складової діяльності в умовах невизначеності через недостатню поінформованість, вплив зовнішніх чинників, за якої не гарантується отримання прибутку) та *прямих господарських зв'язків* (як різновиду економічних відносин між господарюючими суб'єктами, що реалізуються через укладання безпосередніх договорів без залучення посередницьких структур [13, 271–272]). Крім того, здійснення спільної господарської діяльності повинно відбуватися на засадах самофінансування методом господарського (комерційного) розрахунку, що ґрунтується на сумісності витрат і результатів діяльності в грошовій формі з таким розрахунком, аби суб'єкти господарювання повністю відшкодували свої витрати за рахунок доходів від діяльності й отримали прибуток, тобто були рентабельними.

У чинному законодавстві України відсутнє загальне (комплексне) визначення спільної господарської діяльності, яке охоплювало б усі форми її здійснення, характерні риси. Наприклад, легальне визначення поняття *спільної підприємницької (господарської) діяльності* як діяльності, що базується на співробітництві суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення, міститься у ст. 1 Закону України від 16.04.1991 «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3]. Ще одне нормативне визначення поняття *спільної діяльності* міститься у п. 3 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 [5]: спільною діяльністю визнається господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

Спільна господарська діяльність може здійснюватися у *двох формах* (зі створенням або без створення юридичної особи). В першому випадку сторони укладають звичайний господарський договір про спільну діяльність (згідно з положеннями ч. 4 ст. 128, ч. 7 ст. 141, ч. 4 ст. 176, ч. 2 ст. 353 тощо ГКУ [1]), а в другому — засновницький договір (для здійснення спільної діяльності щодо

заснування юридичної особи – господарської організації корпоративного типу). Хоч і не прямо, а побічно, але наявність у суб'єктів господарювання такої можливості вбачається з положень ч. 3 ст. 57, ч. 5 ст. 63, ч. 1 ст. 94, ч. 1 ст. 95, ч. 2 ст. 111 тощо ГКУ [1].

У зв'язку з цим вже тривалий час в економіко-правовій літературі точиться дискусія з приводу того, чи можна вважати засновницький договір різновидом договору про спільну діяльність (зі створенням юридичної особи). Існують різні думки щодо цього. Найбільшого поширення набула така точка зору: засновницький договір є різновидом договору про спільну діяльність [9, 88–97; 20, 60–67]. За цим підходом, діяльність осіб зі створення, наприклад, повного товариства та взаємовідносини його учасників щодо управління цілком вкладаються в рамки договору про спільну діяльність. У зв'язку з цим здійснюється класифікація договорів про спільну діяльність на договори зі створенням юридичної особи та договори без її створення [17, 140–143]. О.С. Удовиченко, наприклад, визначив установчий (засновницький) договір як такий, що за своєю природою відноситься до договорів товариства і характеризується як «узгоджена угода» майнового і разом з тим організаційного характеру, волевиявлення учасників якої мають спільну спрямованість. Договори товариств поділяються на договори про спільну діяльність (просте товариство) та установчі (засновницькі) договори: перший укладається у випадках, коли спільна господарська мета може бути досягнута без створення юридичної особи лише на базі спільної власності учасників; якщо ж метою є одержання прибутку і для її досягнення потрібне створення юридичної особи укладається засновницький договір, в якому висловлюється воля засновників (учасників) на створення товариства, встановлюються їх права і обов'язки, визначаються зі створюваною організацією, організаційно-правова форма та основи правосуб'єктності створюваної організації, закладається юридична основа створення її майна, відокремленого від майна засновників (учасників) [30, 5–9]. Г.В. Юровська також доводить, що засновницькі (установчі) договори є окремим різновидом договорів про спільну діяльність, оскільки вони слугують підставою для створення чи реорганізації юридичних осіб, які не є різновидом договору простого товариства [34, 13–15]. Це пов'язано з тим, що діяльність із заснування юридичної особи, хоч і є спільною, проте відрізняється від простого товариства, насамперед, за характером мети та за правовими наслідками передачі майна (метою засновницького договору завжди є заснування юридичної особи як окремого учасника правовідносин; мета ж учасників простого товариства може бути різноманітною; майно, що передається за засновницьким договором, набувається у власність товариства; майно, що вноситься учасниками в просте товариство, є їх спільною власністю).

О.Є. Блажівська виділяє спільні ознаки договорів засновницького та про спільну діяльність: а) законодавець конструює обидва договори як консенсуальні (модель реального зобов'язання щодо цих договорів законом не передбачена); б) учасниками вказаних договорів можуть бути дві чи більше особи, які є самостійними сторонами договору; в) предметом договорів про спільну діяльність є спільна діяльність, спрямована на досягнення єдиної мети; г) спільне ведення справ обумовлює особисто-довірчі відносини між учасни-

ками договорів (обидва договори є фидуціарними); г) структура правових зв'язків, що випливають з договору про спільну діяльність, має складний характер (виділяють внутрішні відносини між учасниками спільної діяльності та зовнішні відносини їх з третіми особами) [7, 6–7, 10–12].

Окремі автори також стверджують, що сучасне законодавство знає установчий договір як окремий вид договірних зобов'язань, суди ж можуть застосовувати до цих правовідносин за аналогією закону норми договору про спільну діяльність, якщо їх застосування не суперечить суті, призначенню господарських товариств [11, 757].

Інша група вчених вбачає в засновницькому договорі іншу, відмінну від договору про спільну діяльність, правову природу. Так, Є.О. Суханов стверджує, що спільна діяльність учасників юридичної особи не може регулюватися традиційним договором про спільну діяльність – цей договір не підходить навіть для регулювання відносин зі створення юридичної особи [10, 371–376]. Виняток становлять договори про створення засновниками майбутнього акціонерного товариства, адже такий договір не визначає правового становища створеної на його підставі юридичної особи. На цій же підставі до категорії засновницьких не включаються, на думку деяких вчених, договори про створення громадських організацій, фондів та інших формувань, які є юридичними особами. Такі договори визнаються різновидом договорів про спільну діяльність, оскільки містять лише положення про організаційні засади створення юридичної особи і не визначають її правового статусу, не виконують функції установчого документа. Відмінною ознакою засновницького договору є виникнення зобов'язань за участю третьої особи (організації, що виникає на його основі). Таким чином, з одного боку, засновницький договір породжує зобов'язання у його сторін на користь юридичної особи, а з іншого – покладає на створювану організацію певні зобов'язання в інтересах учасників договору [8, 13].

Деякі автори пропонують розмежовувати засновницькі договори та договори про спільну діяльність зі створення юридичної особи. Так, Н. Козлова визначає засновницький договір як договір, сторони якого зобов'язуються створити юридичну особу та визначають порядок спільної діяльності з її створення, умови передачі їй свого майна, участі в її діяльності та управління нею, умови та порядок розподілу між собою прибутків і збитків, а також виходу зі складу юридичної особи, прийому нових учасників. При цьому засновницький договір про створення юридичної особи наділений багатьма ознаками, подібними до договору про спільну діяльність зі створення юридичної особи: а) договір про спільну діяльність регламентує тільки зобов'язальні відносини між учасниками, як правило, в процесі створення юридичної особи (між тим, засновницький договір регулює не тільки зобов'язальні відносини, що виникають між учасниками після його укладення, але й також корпоративні відносини, що виникають між засновниками, юридичною особою та третіми особами після державної реєстрації юридичної особи, а тому засновницький договір є корпоративним; б) на відміну від безоплатного договору про спільну діяльність зі створення юридичної особи, засновницький за своєю природою є оплатною угодою; в) засновницький договір не тільки містить елементи

договору на користь третьої особи – новостворюваного суб'єкта, але й покладає на нього певні обов'язки в інтересах засновників; г) договір про спільну діяльність зі створення юридичної особи, як правило, припиняється після виконання засновниками обов'язків, пов'язаних з державною реєстрацією нового суб'єкта, формуванням його статутного капіталу, тоді як засновницький договір діє з моменту його укладення до моменту припинення юридичної особи [15, 56–57]. О.Д. Нікіткін та В.І. Черняк підкреслюють також, що установчі (засновницькі) відносини мають відмежовуватись від відносин участі: перші складаються з питання створення підприємства, другі – з питань його функціонування [22, 92].

Загалом же, засновницьким договорам, які є важливим інструментом спільної діяльності, властива значна своєрідність. В літературі досить докладно описано особливості засновницького (установчого) договору, що не дають можливості віднести його до традиційної конструкції цивільно-правового договору [26, 90–92]. До того ж, цивілістичний аспект засновницького договору не може дати уявлення щодо повної картини його специфічних рис: а) засновницький договір не може бути укладений шляхом направлення оферти та акцепту; б) при його виконанні немає оплатності в розумінні безпосереднього отримання майнової вигоди; в) до цього договору не можуть бути застосовані такі традиційні підстави припинення договірних зобов'язань, як зарахування, поєднання в одній особі кредитора і боржника; г) ним встановлюються певні обов'язкові розпорядження, які відносяться до створюваної учасниками договору юридичної особи, хоч останньої формально ще не існує.

Розробники ЦКУ свого часу не пішли назустріч фахівцям, які пропонували відносити до договорів про спільну діяльність засновницькі договори. Це однозначно впливає з визначення, наведеного в ч. 1 ст. 1130 ЦКУ: «За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законові» [2]. Тобто законодавчо встановлено єдину форму здійснення спільної діяльності («без створення юридичної особи») двома способами: «на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників» (ч. 2. ст. 1130 ЦКУ) [2].

Здійснення спільної діяльності у єдиній законодавчо закріпленій формі – «без створення юридичної особи» – не викликає заперечень тільки за умови здійснення її в рамках цивільно-правових відносин, де хоча б однією зі сторін є фізична особа, що не має статусу суб'єкта підприємництва. Натомість доцільно законодавчо закріпити в ГКУ обидві організаційно-правові форми здійснення спільної діяльності суб'єктами господарювання: як без створення юридичної особи (у формі, наприклад, простого товариства), так і зі створенням самостійного суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Можливість здійснення спільної господарської діяльності як зі створенням, так і без створення юридичної особи передбачена умовами П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 31 «Фінансова звітність про частки у спільних підприємствах» [4], у якому надано детальні рекомендації щодо ведення обліку і складання фінансової звітності зі спільної діяльності. Згідно з п. 3 МСБО 31, для будь-якої

спільної діяльності загальними характеристиками є: а) наявність двох або більше контролюючих учасників, пов'язаних контрактною угодою; б) спільний контроль, який встановлюється контрактною угодою. П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» передбачає можливість здійснення спільної діяльності, загалом, як зі створенням, так і без створення юридичної особи, головне, щоб була укладена відповідна письмова угода. Відмінністю МСБО 31 є три способи здійснення спільної діяльності: а) *спільно контрольовані операції*⁴; б) *спільно контрольовані активи* (п. 20)⁵; в) *спільно контрольовані господарські одиниці*⁶. Саме останній спосіб здійснення спільної господарської діяльності передбачає створення юридичної особи, яку в МСБО 31 визнано «спільним підприємством».

Спільні підприємства, з точки зору їх економіко-правової сутності, можна визначити як такі господарські підприємницькі структури, які утворюються різнонаціональними засновниками, характеризуються наявністю спільного майна, спільним управлінням та спільним розподілом прибутку і збитків. Згідно з ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 [3] *спільними підприємствами* є підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів, на спільному управлінні та спільному розподілі результатів та ризиків. Такі підприємства можуть повністю належати іноземним інвесторам або останні можуть володіти часткою підприємств, створених разом із вітчизняними фізичними та юридичними особами. Натомість вважаємо, що під поняттям «*спільне підприємство*» слід розуміти підприємство, засноване на базі об'єднання майна та грошових коштів різних власників (*т.б. створене на базі т.зв. «змішаної» форми власності*). Спільне підприємство можуть створювати і власники, місцезнаходження яких є на території України. Такі підприємства можуть належати повністю й іноземним інвесторам або останні можуть володіти часткою підприємств, створених разом з вітчизняними фізичними та юридичними особами. З аналізу законодавчого визначення «спільного підприємства» (ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3]) випливає, що зміст його більше відповідає терміну «підприємство з іноземними інвестиціями», однак це вже інше питання, — уніфікації термінології у законодавстві. Необхідно також мати на увазі, що спільні підприємства — це

⁴ Кожен з учасників використовує свої основні засоби, утримує запаси, несе свої витрати і зобов'язання у вигляді грошових коштів для спільного виготовлення продукції, а результати учасники ділять між собою відповідно до умов договору про спільну діяльність.

⁵ Діяльність на їх підставі передбачає спільне володіння активами, що були внесені або придбані учасниками договору (при цьому кожен учасник може одержувати свою частину доходу від використання таких активів (наприклад, будівельні підприємства мають можливість спільно використовувати крани).

⁶ Щодо частки в спільно контрольованих господарських одиницях, то кожен контролюючий учасник включає в свої облікові реєстри і визнає у своїх фінансових звітах: а) свою частку в спільно контрольованих активах, класифікованих не як інвестиція, а згідно з характером цих активів (наприклад, частка спільно контрольованого висотного крану буде класифікуватися як основний засіб); б) будь-які зобов'язання, понесені, наприклад, для фінансування його частки активів (погашення кредиту, лізинг, оприбуткування основних засобів); в) свою частку в будь-яких зобов'язаннях, понесених спільно з іншими контролюючими учасниками щодо спільного підприємства; г) будь-який дохід від продажу або використання своєї частки в продукції спільного підприємства, азом зі своєю часткою в будь-яких витратах; г) будь-які витрати, понесені ним щодо своєї частки в спільному підприємстві (наприклад, витрати, пов'язані з фінансуванням частки контролюючого учасника в активах і з продажем своєї частки продукції).

вид, але не організаційно-правова форма підприємств, оскільки як раніше Класифікатор організаційно-правових форм господарювання, затверджений наказом Держкомстату України від 22.11.2004, так і на сьогодні Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки (СКОФ), затверджений наказом Державної служби статистики України від 29.09.2014 [6], спільних підприємств у чинному переліку організаційних форм не згадують.

Висновки. Вкрай важливим при виконанні господарсько-правових досліджень є первинне звернення до напрацювань економічної науки, оскільки: 1) будь-які господарські явища, інститути тощо (не є винятком і спільна господарська діяльність) мають економічні передумови виникнення й становлення; 2) дослідження економічної сутності того чи іншого явища в господарському праві необхідне для того, щоб віднайти адекватні правові форми відносин, які складають предмет відповідної галузі права, а тому визначити правову природу тієї чи іншої господарської категорії неможливо без з'ясування її економічної сутності, а подекуди й навпаки – вирішенню різноманітних економічних завдань сприяє використання адекватних правових форм; 3) наукова правова думка не завжди встигає засвоювати досягнення економічної науки щодо ринкової інфраструктури, різноманітних форм господарювання тощо, в результаті чого економічна та правова проблематика провадження спільної діяльності у сфері господарювання виявляється замкненою єдиним колом.

Основними загальнопонятійними ознаками спільної діяльності відтак є: наявність спільних для всіх учасників такої діяльності мети та мотивації; поділ єдиного процесу діяльності на функціонально пов'язані між собою складові (окремі операції) та розподіл їх між учасниками; об'єднання зусиль окремих суб'єктів, їх індивідуальних діяльностей та узгоджене (скоординоване) їх здійснення; наявність управління (в т.ч. самоуправління); настання спільних кінцевих результатів; єдине просторово-часове перебування та функціонування всіх учасників спільної діяльності.

З позицій економіко-правової сутності спільна господарська діяльність, – форма співпраці (кооперації), що передбачає об'єднання та спільне використання матеріально-фінансових, трудових та/або інших ресурсів партнерів, функціонує як єдиний економічний організм з метою досягнення спільних цілей у різних сферах господарювання, носить демократичний характер та спрямовується на задоволення економічних інтересів її учасників. *Ознаки спільної господарської діяльності як специфічного економіко-правового явища:* а) добровільне об'єднання власності та зусиль суб'єктів господарювання; б) спільна для всіх учасників господарська мета; в) демократичний характер об'єднання господарюючих суб'єктів; г) спрямованість на задоволення економічних інтересів учасників; г) активний характер участі, наявність тісної і глибокої взаємодії партнерів у всіх або окремих ланках господарського циклу у формі спільного володіння, використання і розпорядження виділеними ними спеціально для цих цілей ресурсами.

З позицій господарсько-правової доктрини спільна господарська діяльність – діяльність двох та більше суб'єктів господарювання (як вітчизняних, так і іноземних, що може здійснюватися як у формі господарського договору, так і у

формі створення самостійного господарюючого суб'єкта – юридичної особи, передбачає наявність у її учасників спільної господарської мети, для досягнення якої вони об'єднують зусилля, грошові кошти, матеріальні та нематеріальні активи, спільно діють протягом періоду часу, здійснюють координацію спільних дій, беруть участь у розподілі спільно досягнутого результату (як прибутків, так і збитків).

Спільну господарську діяльність на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки можна розглядати як: а) *специфічний (особливий) вид господарської діяльності*; б) *господарське зобов'язання, що виникає з договорів про спільну господарську діяльність*.

Спільна господарська діяльність може здійснюватися у *двох формах (як зі створенням, так і без створення юридичної особи)*. В першому випадку сторони укладають звичайний господарський договір про спільну діяльність, а в другому – засновницький договір (для забезпечення здійснення спільної діяльності щодо заснування юридичної особи – господарської організації корпоративного типу).

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // zakon.rada.gov.ua.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // zakon.rada.gov.ua.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII // zakon.rada.gov.ua.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 31 «Частки у спільних підприємствах»: Міжнародний документ від 01.01.2012 // zakon.rada.gov.ua.
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91 // zakon.rada.gov.ua.
6. Про затвердження Статистичного класифікатора організаційних форм суб'єктів економіки (СКОФ): Наказ Державної служби статистики України від 29.09.2014 № 271 // ukrstat.org.
7. *Блажівська О.Є.* Договір про спільну діяльність: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – К., 2007. – 19 с.
8. *Брызгалін А.В.* Договор о совместной деятельности // Право и экономика. – 1994. – №4. – С. 2–15.
9. *Бублик В.* Учредительный договор о совместном предприятии // Хозяйство и право. – 1994. – №8. – С. 88–97.
10. Гражданское право: Учебник. : В 2-х томах / Под ред. Е.А. Суханова. – М.: БЕК, 1994. – Т. 2. – 432 с.
11. *Дзера О.В., Довгерт А.С.* Поняття та основні види зобов'язань за спільною діяльністю // Зобов'язальне право: теорія і практика / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 910 с.
12. *Дмитрієва Ю.А.* Просте товариство: законодавче регулювання в праві Німеччини та України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – К., 2008. – 16 с.
13. Економічна енциклопедія / Б.Д. Гаврилишин, О.А. Устенко, А.С. Гальчинський та ін.; Відп. ред. С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с.
14. *Кацура С.Н.* Совместная деятельность предприятий (региональный аспект). – К.: Наук. думка, 1991. – 152 с.
15. *Козлова Н.* Правовая природа учредительных документов юридического лица // Хозяйство и право. – 2004. – №1. – С. 56–57.
16. *Косач Н.Е.* Правовое регулирование совместной хозяйственной деятельности. – Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2003. – 182 с.
17. *Лобанов Г.* Совместная деятельность: формы, цели, особенности // Хозяйство и право. – 1995. – №6. – С. 140–143.
18. *Ломов Б.Ф.* К проблеме деятельности в психологии // Психологический журнал. – 1981. – №5, Т. 2. – С. 3–22.
19. *Луць В.В.* Контракты у підприємницькій діяльності. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 560 с.

20. *Масляев А.И., Масляев И.А.* Договор о совместной деятельности в советском гражданском праве. – М.: Всесоюз. юрид. заоч. ин-т, 1988. – 36 с.
21. *Масляев И.А.* Договоры о создании на территории СССР совместных предприятий с иностранным участием // Советское государство и право. – 1990. – №2. – С. 60–67.
22. *Нікіткін О.Д., Черняк В.І.* Організаційно-правові форми підприємницької діяльності: поняття і порядок утворення. – К.: Лібра, 1993. – 140 с.
23. *Основи економічної теорії / А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін.* – К.: Вищ. школа, 1995. – 471 с.
24. *Погуляев С.Ю.* Передача технологий в виде вклада в простое товарищество: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Х., 2002. – 199 с.
25. *Рак Н.О.* Спільна підприємництво і шляхи підвищення його ефективності: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02. – Х., 2002. – 19 с.
26. *Резнікова В.В.* Правове регулювання спільної господарської діяльності в Україні. – К.: ЦУЛ, 2007. – 280 с.
27. *Садиков О.Н.* Учредительный договор и его правовые особенности // Государство и право. – 1994. – №6. – С. 90–92.
28. *Совместная деятельность: методология, теория, практика / К.А. Абульханова-Славская, О.В. Аллахвердова, М.И. Бобнева, Б.П. Жизневский и др.* – М.: Наука, 1988. – 232 с.
29. *Торгова Л.В., Хитра О.В.* Спільні підприємства в Україні: Організаційно-економічний механізм і ефективність функціонування. – К.: ФАДА, ЛТД, 2001. – 218 с.
30. *Удовиченко О.С.* Функції установчого договору в господарських товариствах: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – Х., 1995. – 16 с.
31. *Федоров А.Ф.* Торговое право. – Одесса: Слав. тип. Е. Хрисогелос, 1911. – 910 с.
32. *Шаперенков К.В.* Цивільно-правове регулювання договору простого товариства: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – К., 2009. – 17 с.
33. *Шретер В.Н.* Советское хозяйственное право (право торгово-промышленное). – М.: Гос. изд-во, 1928. – 332 с.
34. *Юровська Г.В.* Договір простого товариства у цивільному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. – К., 2010. – 18 с.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2015.